

سه الگوی والدگری نوجوان

الگوهای فرزندپروری نوجوان

داود حاج خدادادی

دکترای مشاوره خانواده، دانشگاه اصفهان و مشاور مدارس اصفهان

چکیده

والدگری (فرزندپروری) یکی از حوزه‌های مهم تربیتی است و نقش بسیار مهمی در رشد چندبعدی فرزند دارد. در این نوشته به‌طور خلاصه سه الگو والدگری نوجوان را بررسی می‌کنیم تا با انواع الگوهای والدگری که به‌صورت استاندارد در جوامع متفاوت به‌کار گرفته می‌شوند، آشنا شوید. این برنامه‌ها عبارت‌اند از: والدگری مبتنی بر توانمندی، آموزش نظام والدگری کارآمد و برنامه‌های فرزندپروری «فناوری - دستیار».

کلیدواژه‌ها: الگوهای فرزندپروری، نوجوان، والدگری مبتنی بر توانمندی، والدگری کارآمد

بیشتر برنامه‌های والدگری دو هدف را دنبال می‌کنند:

۱. کاهش رفتارهای منفی مخرب؛
۲. بهبود رابط والد - فرزند.

برنامه‌های فرزندپروری در پی آن هستند که به والدین کمک کنند سبک والدگری مقتدرانه داشته باشند؛ سبکی که مشخصه‌اش این است که والدین خواسته‌های روشنی از فرزندان دارند و حتی نسبت به فرزندان پاسخ‌گو هستند. والدین مقتدر بیشتر در زندگی فرزندان نقش دارند و نظارت بیشتری بر فعالیت‌های فرزندان‌شان اعمال می‌کنند. آن‌ها از طریق ایجاد محدودیت‌های منسجم و حمایتگری مطمئن می‌شوند که فرزندان‌شان رفتارهای مثبتی از خود نشان می‌دهند.

در ادامه برخی الگوهای والدگری را که شواهد مطلوب و متقن دارند، معرفی می‌کنیم:

دهه‌ها پژوهش از کارآمدی برنامه‌های آموزش فرزندپروری در پیشگیری از طیف گسترده‌ای از مشکلات رفتاری فرزندان خبر می‌دهند. این آموزش‌ها در گام اول به شایستگی‌های والدینی کمک می‌کنند. برخی والدین به‌وسیله نقش‌هایی که ایفا می‌کنند و نگرشی که نسبت به شایستگی والدینی دارند، شناخته می‌شوند. توانمندی‌ها در واقع رفتارها و مهارت‌هایی هستند که برای فرد لذت‌بخش‌اند و به او اجازه می‌دهند، بهترین عملکردش را داشته باشد. واترز قبلاً «والدگری مبتنی بر توانمندی» را به‌عنوان رویکردی که به دنبال شناسایی و پرورش توانمندی‌هایی نظیر ذهنیت مثبت و فرایندمحوری مثبت در فرزندان است، معرفی کرده بود.

والدگری مبتنی بر توانمندی

دهه‌ها پژوهش از کارآمدی برنامه‌های آموزش فرزندپروری در پیشگیری از طیف گسترده‌ای از مشکلات رفتاری فرزندان خبر می‌دهند. این آموزش‌ها در گام اول به شایستگی‌های والدینی کمک می‌کنند. برخی والدین به‌وسیله نقش‌هایی که ایفا می‌کنند و نگرشی که نسبت به شایستگی والدینی دارند، شناخته می‌شوند. توانمندی‌ها در واقع رفتارها و مهارت‌هایی هستند که برای فرد لذت‌بخش‌اند و به او اجازه می‌دهند، بهترین عملکردش را داشته باشد. واترز قبلاً «والدگری مبتنی بر توانمندی» را به‌عنوان رویکردی که به دنبال شناسایی و پرورش توانمندی‌هایی نظیر ذهنیت مثبت و فرایندمحوری مثبت در فرزندان است، معرفی کرده بود.

آموزش نظام والدگری کارآمد

«برنامه مداخلات مدل‌های ویدئویی» یکی از آن‌هاست که پیرو اصول نظریه جبر شخصی ایجاد شده است. این برنامه آموزشی اهداف زیادی را دنبال می‌کند و هدف اصلی آن افزایش «تحرک جسمانی» است.

یکی از مداخلات دیگری که اثربخشی آن در زمینه نشانگان آسیب‌شناسی روانی کودکان از حمایت گسترده‌ای برخوردار است، استفاده از کلاس‌های آموزش والدگری است. این آموزش‌ها شامل آموزش والدگری مؤثر و آموزش کارآمدی والدینی است. آموزش نظام فرزندپروری کارآمد برنامه‌ای استاندارد شده برای آموزش والدین است که توسط **دینک مایر و مک کی** با استفاده از مفاهیم **آدلر و دریکورس** برای کمک به والدین تدوین شده است تا آن‌ها را در درک فرزندان و ایجاد روابط مثبت کارآمد سازد. (این آموزش‌ها بر هدف‌های چهارگانه دلگرمی، خودداری از بدرفتاری، بهترکردن روابط و روش فرزندپروری مردم‌باور (دموکراتیک) در برنامه گام‌به‌گام تأکید می‌کنند.)

آموزش‌های والدگری
کارآمد بر هدف‌های
چهارگانه: دلگرمی،
خودداری از بدرفتاری
تا بهتر کردن روابط
و روش فرزندپروری
مردم‌باور در برنامه گام
به گام تأکید می‌کند

برنامه‌های فرزندپروری فناوری - دستیار

منظور از این مداخلات آن دسته از آموزش‌های فرزندپروری است که به کمک فناوری (اینترنت و شبکه) و با ابزارهای دیجیتال انجام می‌شوند. اینترنت، رسانه و سایر ابزارهای فناوری به‌عنوان مداخله جایگزین و یا مکمل مداخلات سنتی‌تر مورد توجه قرار گرفته‌اند. برنامه‌های فرزندپروری پرهزینه هستند و نیاز دارند که والدین برای حضور هفتگی و در بازه چندماه متعهد شوند و این مشکلاتی را موجب می‌شود.

استفاده از فناوری و کمک‌گیری از آن در جهت ارائه برنامه آموزش، امتیازاتی نظیر سهولت در استفاده، پیوستگی مطالب، دسترسی ۲۴ ساعته، استقلال کاربر، بی‌نیازی به فهرست انتظار و کاهش زمان و هزینه دارد. با وجود این محاسن، حوزه فرزندپروری مبتنی بر فناوری نسبتاً جدید و جوان است. البته شواهد در خصوص اثربخشی این روش آموزش در حال افزایش هستند. این شواهد در حال تکمیل‌اند و منفی، از جمله دسترسی به مخاطب هنگامی که موانعی وجود دارند، با استفاده از این روش حاصل می‌شوند.

همچنین این روش می‌تواند سه دسته از والدین را که در جلسات حضوری و رو در رو شرکت نمی‌کردند، به دریافت آموزش متمایل کند:

دسته اول: والدینی که جایگاه اقتصادی - اجتماعی پایین‌تری دارند.

دسته دوم: والدینی که در مناطق روستایی زندگی می‌کنند.
دسته سوم: پدرانی که به دلایل متفاوت میزان مشارکت کمتری دارند.

سه گروه مذکور معمولاً در برنامه‌های سنتی فرزندپروری شناسی برای حضور در نمونه‌های انتخابی ندارند. مداخلات برخط متنوعی صورت می‌گیرند که از ابزارهای فناورانه استفاده می‌کنند.

پی‌نوشت‌ها

1. Strength-Based Parenting/ SBP
2. Dink Meyer & McKay
3. Adler & Dreikurs
4. Technology-assisted Parenting Programs
5. Movie Models
6. Physical activity

منابع

1. Baggett, K. M., Davis, B., Feil, E. G., Sheeber, L. L., Landry, S. H., Carta, J. J., & Leve, C. (2010). Technologies for expanding the reach of evidence-based interventions: Preliminary results for promoting social-emotional development in early childhood. *Topics in Early Childhood Special Education, 29*(4), 226-238.
2. Clarke, G., & Yarborough, B. J. (2013). Evaluating the promise of health IT to enhance/expand the reach of mental health services. *General Hospital Psychiatry, 35*(4), 339-344.
3. Sanders, M. R., & Kirby, J. N. (2012). Consumer engagement and the development, evaluation, and dissemination of evidence-based parenting programs. *Behavior Therapy, 43*(2), 236-250.
4. Sicouri, G., Tully, L., Collins, D., Burn, M., Sargeant, K., Frick, P., . . . Dadds, M. (2018). Toward Father-friendly Parenting Interventions: A Qualitative Study. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy, 39*(2), 218-231.
5. Van Ryzin MJ (2016). A component-centered meta-analysis of family-based prevention programs for adolescent substance use. *Clinical Psychology Review, 45*, 72-80.